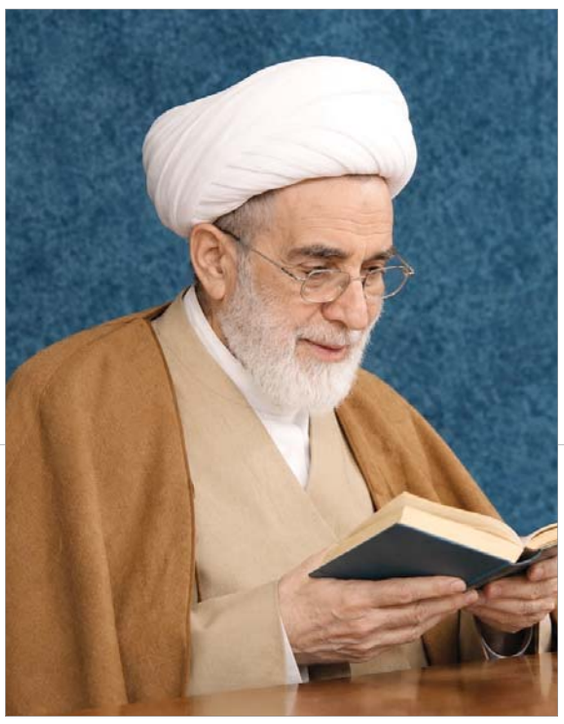
مدیر دغدغه‌مند و روحانی خستگی‌ناپذیر

روایتی از نیم‌قرن مجاهدت علمی و تربیتی حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله‌علیه مدیر فقید مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام مشهدمقدس

حجت‌الاسلام علیرضا نوروزی، استاد سطوح عالی حوزه علمیه مشهد

• مقدمه

در تاریخ معاصر حوزه‌های علمیه، شخصیت‌هایی متمایز وجود دارند که نقش آنان در تداوم حفظ سنت‌های اصیل حوزوی و مدیریت صحیح عرصه‌های تربیتی، فراتر از یک وظیفه اداری، تجلیِ یک رسالت روحانی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله، از جمله مدیران و اساتید برجسته‌ای است که نیم‌قرن از حیات علمی و تربیتی خود را در مسیر تعالی حوزه علمیه و تربیت حوزویان وقف کرده بود.

این نوشتار، با تکیه بر شنیده‌ها و مشاهدات عینی و حاصل سال‌ها مؤانست نویسنده با این شخصیت خدوم، به بررسی ابعاد مختلف مجاهدت‌های علمی و فعالیت‌های مدیریتی ایشان می‌پردازد. هدف از این روایت، تکریمی از سال‌ها تلاش علمی و عملی این مدیر و مربی دلسوز و روحانی خستگی‌ناپذیر و تبیین نقش کلیدی ایشان در ساختار علمی و تربیتی حوزه علمیه مشهدمقدس است که به‌مناسبت ارتحال این استاد فرزانه به رشته تحریر درآمده است.

• ۱. ولادت در خاندان علم و تقوا

حجت‌الاسلام والمسلمین سیبویه در دهم تیرماه سال ۱۳۳۵ شمسی در نجف اشرف و در بیتی مشهور به علم، فقاهت و معنویت دیده به جهان گشود.

پدر بزرگوار ایشان، فقیه پارسا و عالم متقی آیت‌الله حاج شیخ محمدحسین سیبویه رحمه‌الله، از علما و مدرسان برجسته حوزه علمیه نجف اشرف و مشهدمقدس از شاگردان مبرّز آیات عظام امام خمینی و سیدابوالقاسم خویی (قدس‌الله‌انفسهما) بود که پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی به مشهدمقدس هجرت نمود و با تأسیس مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام، سالیان متمادی به تدریس و تربیت فضلا همت گماشت؛ شخصیتی که از علمای پیشگام و مبتکر در برپایی آیین کهن مقتل‌خوانی روز عاشورا به‌شمار می‌رفت.

مادر مکرمه‌اش نیز بانویی مؤمنه و پرهیزگار از خاندان علم و فضیلت، صبیه آیت‌الله شیخ عبدالرحیم مازندرانی رحمه‌الله از علمای وارسته نجف اشرف بود که در ایام جوانی دار فانی را وداع گفت.

• ۲. دوران تحصیل و تلمّذ در حوزه علمیه نجف اشرف

ایشان پس از طی تحصیلات مقدماتی و ابتدایی، با شوقی وافر وارد حوزه کهن نجف اشرف گردید و در مدرسه علمیه قزوینی اقامت گزید. مراحل علمی و درسی ایشان در نجف اشرف بدین شرح رقم خورد:

آغاز دروس ادبیات عرب و منطق: دروس ادبیات را در محضر آیات شیخ عباس طبرسی و سید محسن هاشمی گلپایگانی رحمهما‌الله به پایان رساند و منطق را در مدرسه شُبّریه از محضر شیخ منیر الطریحی آموخت.

تحصیل سطوح مقدماتی و عالیه فقه و اصول: بخشی از کتاب شریف شرح لمعه را در «جامعةالنجف الاشرف» همگام با حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سیدجواد شهرستانی در محضر آیت‌الله شیخ ابراهیم جناتی شاهرودی رحمه‌الله تلمذ کرد و بخش دیگری را نزد حضرات آیات شیخ هادی مقدس و سیداحمد مددی رحمهما‌الله فراگرفت. سپس کتاب رسائل را نزد آیات شیخ شمس‌الدین واعظی و شیخ هادی آل‌راضی و کتاب مکاسب را در محضر حضرات آیات شیخ جواد تبریزی، سیدحسن مرتضوی و سیدمحمود هاشمی شاهرودی رحمهم‌الله فراگرفت. همچنین کتاب کفایةالاصول را از محضر آیات شیخ هادی عسکری سامرائی و سیدحسین شاهرودی رحمهما‌الله آموخت.

بهره‌مندی از دروس خارج، تفسیر و معارف: ایشان در اواخر ایام حضور در نجف اشرف، مدتی به‌صورت مخفیانه در درس خارج اصول و تفسیر شهید مظلوم آیت‌الله سید محمدباقر صدر (که روزهای چهارشنبه برگزار می‌شد) شرکت جست و در ایام ماه مبارک رمضان نیز حضوری مستمر و پایدار در جلسات اخلاقی و معارفی والد معظم خویش در مسجد جامع شیخ طوسی رحمه‌الله داشت.

ارادت به امام خمینی قدس‌سره: او از دوران نوجوانی شیفته و دل‌بسته حضرت امام خمینی قدس‌سره بود؛ از این‌رو التزام ویژه‌ای به شرکت در نماز جماعت ایشان (ظهرها در مسجد شیخ انصاری قدس‌سره و شب‌ها در مدرسه آیت‌الله بروجردی قدس‌سره) داشت و با حضور در بیرونی بیت حضرت امام، همواره مورد لطف و عنایت ویژه آن زعیم برجسته قرار می‌گرفت.

فعالیت‌های فرهنگی در نجف اشرف: وی در مدت حضور خود در نجف اشرف با طلاب فعال و انقلابی مدرسه قزوینی همگام بود و همچنین در کنار والد معظمش در سفرهای پیاده‌روی ایام اربعین حسینی شرکت می‌کرد و در اداره جلسات فرهنگی و تبلیغی ماه مبارک رمضان والد خود در مسجد جامع شیخ طوسی نقش فعالی داشت.

تدریس در نجف اشرف: او در کنار تحصیل و فعالیت‌های تبلیغی در نجف اشرف، در مدرسه قزوینی، مدتی به تدریس ادبیات عرب و دروسی چون شرح ابن‌عقیل پرداخت و شاگردانی نیز تربیت کرد.

• ۳. هجرت از عراق به ایران

حجت‌الاسلام سیبویه رحمه‌الله با رسیدن به مراتب شایسته علمی، سیر زندگانی‌اش وارد مراحل نوینی شد و سفر و هجرت دائمی ایشان به ایران سرآغاز حرکتی جدید در مسیر علمی و تبلیغی وی گردید که در ادامه به آن اشاره می‌شود.

سفر به کرمانشاه (۱۳۵۵ ش): او در سال ۱۳۵۵ شمسی درحالی‌که از سوی رژیم بعث عراق بازداشت شد و سپس به‌طور معجزه‌آسایی نجات یافت، عازم ایران شد و حدود یک سال در کرمانشاه اقامت گزید و در آنجا به تدریس و خطابه روی آورد؛ سپس مدتی به شهر مقدس قم مشرف شد و مجدداً به نجف اشرف بازگشت.

عزیمت به مشهد مقدس (۱۳۵۹ ش): ایشان هم‌زمان با اوج‌گیری اخراج گسترده ایرانیان از خاک عراق توسط رژیم بعث، در سال ۱۳۵۹ شمسی به مشهدمقدس هجرت کرد و ضمن سکونت، در دروس خارج فقه و اصول فقیه نامدار آیت‌الله حاج میرزاعلی فلسفی و خارج اصول آیت‌الله حاج سیدابراهیم علم‌الهدی رحمهما‌الله سبزواری حاضر شد.

حضور پژوهشی و درسی در حوزه علمیه قم (۱۳۶۳ ش): استاد سیبویه در سال ۱۳۶۳ شمسی جهت تکمیل مبانی فقهی و اصولی خود، راهی حوزه علمیه قم شد و در دروس خارج آیات عظام وحید خراسانی و میرزاجواد تبریزی قدس‌سره شرکت نمود و هم‌زمان در بخش احیای آثار عربیِ انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم به پژوهش‌های عمیق تراثی همت گماشت و با مرحوم آیت‌الله فاکر همکاری نمود.

توطّن دائمی در مشهدمقدس و ملازمت علمی با آیت‌الله فلسفی (۱۳۶۶ ش): ایشان در سال ۱۳۶۶ شمسی بار دیگر به جوار بارگاه منور رضوی بازگشت و رحل اقامت دائمی افکند. ایشان در مجموع به‌مدت ۱۸ سال ملازم محضر علمی آیت‌الله حاج میرزاعلی فلسفی رحمه‌الله بود و سه‌دوره کامل درس خارج اصول و همچنین مباحث خارج فقه آن استاد و فقیه مدقق را درک کرد. ره‌آورد ارزشمند این ملازمت، نگارش یک دوره کامل تقریرات خارج اصول و خارج فقه (مکاسب و شرایع) آیت‌الله فلسفی به زبان عربی بود که به‌عنوان میراثی ماندگار از او باقی مانده است.

• ۴. خدمات حوزوی؛ از مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام تا تدریس سطوح عالی

ایشان پس از استقرار در مشهدمقدس به امر و اشارت والد معظم خویش، آیت‌الله محمدحسین سیبویه رحمه‌الله، سکان مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام مشهد را که قبل از آن بر عهده اخوی بزرگش حجت‌الاسلام والمسلمین محمدابراهیم سیبویه بود، بر عهده گرفت و قریب به چهاردهه با دلسوزی، اخلاص و درایتی کم‌نظیر این کانون علمی را اداره نمود. این مدیر خستگی‌ناپذیر با حضور شبانه‌روزی (از آغازین ساعات صبح تا شامگاه) در مدرسه، خود را وقف تربیت طلاب نمود و نسلی درخشان از اساتید، پژوهشگران، مبلغان و روحانیون عالم، مهذّب و انقلابی را به جامعه حوزوی تقدیم کرد.

او در رسیدگی به طلاب از هیچ تلاشی دریغ نکرد و نسبت به گذران عمر آنان حریص و دغدغه‌مند بود؛ بدین منظور با مشورت با اساتید کارآمد، بهترین برنامه‌ریزی را برای تحصیل و تربیت طلاب انجام می‌داد.

این مدیر توانمند، همگام با امر خطیر مدیریت، حدود ۳۰ سال در حوزه علمیه مشهد و دانشگاه علوم اسلامی رضوی به تدریس متون عمیق فقهی و اصولی از جمله رسائل و مکاسب پرداخت و شاگردان فراوانی از محضر علمی ایشان بهره‌مند شدند.

• ۵. فعالیت‌های تبلیغی و احیای سنت‌های اصیل دینی

حجت‌الاسلام شیخ محمدباقر سیبویه رحمه‌الله، به امر تبلیغ و احیای شعائر دینی نیز اهتمام فوق‌العاده‌ای داشت. او سالیان متمادی در ایام تبلیغی به کشورهای عربی، به‌ویژه لبنان، سفر می‌کرد و با بیانی بلیغ به زبان عربی به خطابه و روشنگری می‌پرداخت؛ این برنامه‌ها با همکاری و هماهنگی حزب‌الله لبنان و نیروی قدس سپاه پاسداران انجام می‌گرفت. وی با وجود دستیابی به موقعیتی برجسته در مجامع عربی، سرانجام به‌جهت تمرکز کامل بر امر مدیریت مدرسه و تربیت طلاب، از ادامه این سفرهای تبلیغی چشم‌پوشی نمود و تمحض در مدیریت مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام را برگزید.

استاد سیبویه در دهه پایانی عمر شریفش و پس از ارتحال والد معظم خود، سنت حسنه و اصیل مقتل‌خوانی روز عاشورا را در مدرسه علمیه امام حسین علیه‌السلام زنده نگه داشت و با حزن و سوزی عمیق، جان‌های شیفتگان اهل‌بیت علیهم‌السلام را با قرائت مقاتل معتبر حسینی سیراب می‌ساخت.

• ۶. سجایای اخلاقی و سلوک معنوی

شخصیت جامع این عالم خدوم، آراسته به صفات برجسته‌ای بود که مهمترین آنها عبارت است از: نظم و انضباط وثیق در امور، استقلال و حریت در رأی و عمل، مناعت طبع، زهد حقیقی و ساده‌زیستی بی‌تکلف، احتیاط فراوان در مصرف وجوهات شرعیه، دوری‌گزیدن از نام و شهرت، بی‌رغبتی به دنیا، صداقت و یک‌رویی، تواضع در برابر کوچک و بزرگ، خوش‌مجلس و گشاده‌روبودن و رعایت ادب و احترام تام نسبت به همگان.

او همچنین ارادت عمیقی به خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام داشت و رقّت قلب و اشک مداومش بر مصائب اهل‌بیت علیهم‌السلام و اهتمام ویژه به زیارت روزانه مضجع نورانی امام علی‌بن موسی‌الرضا علیه‌السلام شاهدی بر روحیه معنوی این استاد فرهیخته بود.

• ۷. مواضع سیاسی و انقلابی

استاد سیبویه رحمه‌الله عالمی زمان‌شناس، انقلابی و دل‌باخته راه امام راحل و مقام معظم رهبری قدس‌سره بود و همواره خود را مکلف به دفاع از آرمان‌های نظام اسلامی می‌دانست و در این راستا، مقید به حضور پرشور در راهپیمایی‌ها، انتخابات‌ها و صحنه‌های سرنوشت‌ساز جامعه اسلامی بود و طلاب مدرسه را نیز به این امور تشویق می‌کرد. حضور مؤثرش در جمع رزمندگان دفاع مقدس نیز نشانه دیگری از پایبندی او به ارزش‌های انقلاب اسلامی و و فاداری به آرمان‌های امام و رهبری بود؛ خصوصیتی که تا آخرین روزهای حیاتش، همواره در سیره عملی او نمایان بود.

• ۸. عروج ملکوتی

سرانجام این عالم ربانی، استاد اخلاق‌مدار و خادم مخلص حوزه‌های علمیه، در پی عارضه مغزی و دوره‌ای کوتاه بستری در بیمارستان شهید کامیاب مشهد، در روز دوشنبه ۲۷ مهرماه ۱۴۰۵شمسی مصادف با ۸ جمادی الاولی ۱۴۴۸قمری مقارن با اذان ظهر دار فانی را وداع گفت و به جوار رحمت حق شتافت.

انتشار کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه» به زبان انگلیسی در اندونزی

کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه»، با هدف معرفی ظرفیت‌های علمی و نظریه‌پردازی اندیشمندان معاصر شیعه در حوزه مطالعات قرآنی به جامعه علمی جهان، در هفت فصل تدوین شده و با رویکردی تحلیلی، به بررسی، نقد و واکاوی هفت نظریه مهم و بنیادین قرآنی معاصر شیعه می‌پردازد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، کتاب «تحلیل نظریات قرآنی معاصر شیعه» تألیف حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین شریفی، به‌همت مجتمع عالی آموزشی پژوهشی بین‌الملل حوزه‌های علمیه و با هدف معرفی و تبیین اندیشه‌ها و دستاوردهای نوین قرآنی شیعه در مجامع علمی بین‌المللی، به زبان انگلیسی در کشور اندونزی چاپ و منتشر شد.

این اثر پژوهشی با هدف معرفی ظرفیت‌های علمی و نظریه‌پردازی اندیشمندان معاصر شیعه در حوزه مطالعات قرآنی به جامعه علمی جهان، در هفت فصل تدوین شده و با رویکردی تحلیلی، به بررسی، نقد و واکاوی هفت نظریه مهم و بنیادین قرآنی معاصر شیعه می‌پردازد.

در این کتاب، نظریه‌ها و نوآوری‌های برجسته‌ترین متفکران قرآنی معاصر شیعه، از جمله نظریه «روح معنا در قرآن» از علامه طباطبایی رحمه‌الله، «تفسیر موضوعی برون‌قرآنی» از شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر رحمه‌الله، نظریه‌های «بطن قرآن» و «نسخ در قرآن» از آیت‌الله محمدهادی معرفت رحمه‌الله، «مرجعیت علمی قرآن» از آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی، «ابتنای علوم انسانی بر قرآن» از آیت‌الله‌العظمی شهید سیدعلی خامنه‌ای رحمه‌الله و «تفسیر موضوعی میان‌رشته‌ای» از حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر رضایی اصفهانی، در قالب گفتارهایی ساختاریافته و با نگاهی موشکافانه مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

انتشار این اثر به زبان انگلیسی در کشور اندونزی، گامی در راستای معرفی و عرضه ظرفیت‌های علمی و پژوهشی اندیشمندان معاصر شیعه در عرصه بین‌الملل به‌شمار می‌رود و می‌تواند منبعی ارزشمند برای پژوهشگران، استادان دانشگاه، دانشجویان و اسلام‌پژوهان در مجامع علمی جهان باشد.

• اخبار کوتاه جهان

• آمریکا

▫ **باج‌خواهی ترامپ؛ کشورهای تحت حمایت ما باید هزینه جنگ با ایران را بپردازند:** رئیس‌جمهور آمریکا: کشورهایی که از آن‌ها دفاع کرده‌ایم، باید هزینه‌های جنگ با ایران را به ما بپردازند؛ چراکه بدون ما اصلاً وجود خارجی نداشتند. بدون حضور و حمایت‌های ایالات متحده، اسرائیل اصلاً وجود نداشت و باقی نمی‌ماند.

▫ **پیداوپنهان بدهی‌های سرسام‌آور آمریکا:** استیو هانکه: بدهی ۴۰ تریلیون دلاری آمریکا تنها نوک کوه یخ است؛ تعهدات مالی فدرال، به ۱۴۷ تریلیون دلار می‌رسد.

▫ **شکست جمهوری‌خواهان در انتخابات میان دوره‌ای، ترامپ را در قبال ایران با سه گزینه دشوار روبه‌رو کرده است:** آکسیوس: از سرگیری حملات نظامی؛ مذاکره برای توافق یا ادامه محاصره دریایی و فشار اقتصادی. در حالی که ونس و شماری از مشاوران ترامپ خواهان پایان جنگ از طریق توافق هستند، ارتش آمریکا خود را برای احتمال ازسرگیری حملات آماده می‌کند. اکنون ترامپ میان هزینه سیاسی ادامه جنگ و دشواری دستیابی به توافق با تهران گرفتار شده است.

• رژیم صهیونیستی

▫ **آماده شدن ۵۰ کشور جهان برای صدور بیانیه مشترک علیه رژیم صهیونیستی به ابتکار لندن:** رسانه‌های عبری‌زبان از موج جدید انزوای دیپلماتیک تل‌آویو خبر داده و اعلام کردند: نزدیک به ۵۰ کشور جهان با محوریت انگلیس در آستانه انتشار بیانیه‌ای علیه رژیم صهیونیستی هستند. شبکه ۱۲ تلویزیون رژیم صهیونیستی فاش کرد: حدود ۵۰ دولت مختلف در حال آماده‌سازی برای انتشار یک بیانیه مشترک سیاسی طی هفته جاری هستند. این اقدام هماهنگ بین‌المللی به ابتکار و پیشگامی دولت انگلیس، علیه اقدامات تل‌آویو سازماندهی شده است.

▫ **اسرائیل به برندی منفور در جهان تبدیل شده است:** روزنامه عبری‌زبان هاآرتص: رژیم صهیونیستی تحت حاکمیت بنیامین نتانیاهو در حال تبدیل‌شدن به یک «برند سمی» است که باید از آن بیزاری جست و فاصله گرفت. این روزنامه در ادامه نوشت: اتفاقی نیست که ترامپ در روز انتخابات میان‌دوره‌ای آمریکا، از توقف کمک‌ها خبر داد. او به‌خوبی می‌داند که اسرائیل در افکار عمومی آمریکا، حتی در میان جمهوری‌خواهان، به‌شدت آسیب دیده است و فاصله‌گرفتن از ارائه کمک به اسرائیل می‌تواند از نظر سیاسی به سود او باشد.

• سوریه

▫ **سوریه به پیمان دفاعی مکه می‌پیوندد:** ادعای آسوشیتدپرس: سوریه در آستانه پیوستن به پیمان دفاعی مکه با عربستان، ترکیه و پاکستان است؛ تصمیم دمشق برای پیوستن به این پیمان گرفته شده؛ اما هنوز رسماً اعلام نشده است.

• فرانسه

▫ **فرانسه در بن‌بست سیاسی- اقتصادی- اجتماعی؛ ماکرون رئیس جمهوری بدون قدرت:** روزنامه استاندارد: برای سال‌ها و شاید دهه‌ها، فرانسه بیش از پیش در مشکلات اقتصادی، سیاسی و زیرساختی مانور داده است. فرانسه هفته‌هاست که در یک آشفتگی سیاسی به‌سر می‌برد. درگیری‌ها و ناآرامی‌های اجتماعی و دانش‌آموزی که به‌طور فزاینده‌ای سیاسی شده است، اکنون چنان سخت شده است که احتمال سقوط لکورنو به‌عنوان نخست‌وزیر فرانسه در اواسط دسامبر به‌دلیل بحث بودجه وجود دارد. در این‌صورت امانوئل ماکرون باید در میانه یک بحران جدی ملی، دولت جدیدی را منصوب کند. رئیس‌جمهور به هر حال به‌دلیل فقدان اکثریت پارلمانی، محکوم به انفعال است.

• عراق

▫ **ترامپ برای مقاومت عراق خط و نشان کشید:** منابع عراقی از هشدار دونالد ترامپ به نخست‌وزیر این کشور درباره لزوم خلع سلاح مقاومت و تهدید به حمله به مقرها و رهبران آن‌ها در صورت ورود به جنگ احتمالی آمریکا علیه ایران خبر دادند.

▫ **با صدور فرمان قاطع رهبر انقلاب، دیگر هیچ خط و جغرافیایی مانع ضربات ما نخواهد بود:** حزب‌الله عراق: پایان حضور نحس ارتش اشغالگر در غرب آسیا، حکمی قطعی است؛ یا با پای خود و با ذلت منطقه را ترک می‌کنید، یا با تابوت‌های افقی بازخواهید گشت. تمام پایگاه‌ها، رادارها و مراکز فرماندهی متجاوزان در سراسر منطقه، در محاصره موشک‌های نقطه‌زن و پهپادهای انتحاری مقاومت قرار دارند؛ ساعت صفر نزدیک است و هیچ پناهگاهی نجات‌بخش شما نخواهد بود. با صدور فرمان قاطع ولایت، دیگر هیچ خط و جغرافیایی مانع ضربات ما نخواهد بود.

• کره جنوبی

▫ **کره جنوبی مأموریت دریایی خود در خلیج عدن را به آب‌های نزدیک تنگه هرمز گسترش می‌دهد:** یونهاپ: سئول قصد دارد هواپیمای گشت دریایی، تیم خنثی‌سازی مواد منفجره و تجهیزات مین‌روبی را به آب‌های جنوب عمان اعزام کند. اجرای این طرح، نیازمند تأیید پارلمان کره جنوبی است. مقام‌های کره جنوبی: این مأموریت غیررزمی و مستقل است و شامل ورود به تنگه هرمز یا پایش خاک و آب‌های سرزمینی ایران نمی‌شود.